

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ. — Ἡ παρὰ Πλάτωνι μνεία τοῦ Ὅρφέως, ὑπὸ
κ. Ἰωάννου Ε. Καλιτσουνάκη*.

Ἡ Ὀμηρικὴ ποιήσις φαίνεται πολλαχοῦ ὁρμωμένη ἐκ θρησκευτικῶν δοξασιῶν παλαιότερας τινὸς μορφῆς, τῶν ὁποίων οἱ θεοὶ ἦσαν προσωποποιήσεις δυνάμεων τῆς Φύσεως. Εἴτε τοῦτο ὑπεμφαίνει ἐπίδρασιν Ἀνατολικῶν λαῶν εἴτε μὴ, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι παρ' Ὀμήρῳ αἱ δοξασαί καὶ ἀντιλήψεις αὗται παρουσιάζονται ὑπὸ ἡθικὴν ὅλως μετάπλασιν καὶ μεταβολήν.

Παρ' Ὀμήρῳ φαίνονται γενικῶς εἰπεῖν ἰδεώδεις μορφαὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἡ δὲ ἐπίδρασις τὴν ὁποίαν τὰ ποιήματά του ἔσχον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἡθικοθρησκευτικὴ, μέχρις οὗ ἡ προχωροῦσα βαθυτέρα ὑπὸ ἡθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἔποψιν ἐπισκόπησις τῶν τοῦ κόσμου εὖρε τὰ ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ποιήμασιν ἀναγεγραμμένα ἀνεπαρκῆ, καὶ τὸ τέως ὥς ἰδεῶδες σχεδὸν θεωρούμενον κατεπολεμήθη, ὥς ψευδές, παραπλανητικόν, καὶ αὐτὸ τοῦτο ὥς διαφθαρτικόν. Ἀναφέρω τοὺς περιφήμους λόγους τοῦ Ξενοφάνους (παρὰ Σέξτ. Ἐμπειρ. πρὸς Μαθημ. Θ' 193:)

πάντα θεοῖσ' ἀνέθηκαν Ὅμηρος θ' Ἡσίοδος τε
ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνείδεα καὶ ψόγος ἐστίν,
κλέπτειν, μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν¹.

Εἰς τὸν Ἡσίοδον δὲ πάντως τὸν πρῶτον διατάξαντα τὰς περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ οὐσίας τῶν θεῶν καὶ τοῦ κόσμου παραδόσεις καὶ εἰς σύστημα αὐτὰς ἀναγαγόντα, ἀποδλέπων ὁ αὐτὸς Ξενοφάνης ἔλεγε κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (Ῥητ. Β' 23 σελ. 1399 β, 6:) ὅτι «ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει μὴ εἶναι τοὺς θεοὺς ποτε». Οὐ μόνον δὲ ὁ Ξενοφάνης ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡράκλειτος ἔλεγε «τὸν Ὅμηρον ἄξιον ἐκ τῶν ἀγώνων ἐκβάλλεσθαι καὶ ραπίζεσθαι». Γνωστοτάτη δὲ εἶναι καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ Πλάτωνος περὶ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ πόλει τοῦ τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου «ὃν συγχωρεῖν ποιητικώτατον εἶναι καὶ πρῶτον τῶν τραγωδοποιῶν, εἰδέναι δὲ ὅτι ὅσον μόνον ὕμνους θεοῖς καὶ ἐγκώμια τοῖς ἀγαθοῖς ποιήσεως παραδεκτέον εἰς πόλιν» (Πολιτ. Ι' 607, α) ἀλλὰ «θεομαχίας ὅσας Ὅμηρος πεποίηκεν οὐ παραδεκτέον εἰς τὴν πόλιν» (ἐ. ἀν. Β' 378, d).

Ἐπῆλθε λοιπὸν τοῦ ἰδεώδους τούτου κατὰπτωσις, τὴν δὲ κατὰπτωσιν ταύτην

* Ἀνεκοινώθη κατὰ τὴν Συνεδρίαν τῆς 26 Μαΐου 1927.

¹ Πρβλ. καὶ τοῦ αὐτοῦ Σέξτον ἐ. ἀν. Α' 289 Ὅμηρος δὲ καὶ Ἡσίοδος κατὰ τὸν Κολοφώνιον Ξενοφάνη,

ὥς πλεῖστ' ἐφθέγγαντο θεῶν ἀθεμίστια ἔργα,
κλέπτειν, μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν,

διεδέχθη ἐπὶ πολλοὺς μετὰ ταῦτα αἰῶνας διαλλαγή τις περιοριζομένη εἰς ἀλληγορικούς μόνον ἐξηγήσεις, ἕως οὗτου ἐπῆλθεν ἡ ὀριστική ῥῆξις.

Ἡ πίστις ὅτι τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως προϋπῆρξεν ἄλλη τις ποίησις θεωρητικὸν ὅλως χαρακτῆρα ἔχουσα, ἦτο ἤδη καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα κοινὴ (Ἡροδ. Β' 53). Παλαιὸς μῦθος λέγει ὅτι ὁ Ὀρφεὺς ὑπῆρξεν ὁ ἐν Ἑλλάδι ἰδρυτὴς τῆς Θρακικῆς λατρείας τοῦ Διονύσου. Οἱ βραδύτερον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 7^{ου} π. Χ. αἰῶνος παρουσιάζόμενοι Ὀρφικοὶ προκαλοῦσι θρησκευτικὴν τινα κίνησιν περὶ ἑαυτοὺς, παράλληλον πρὸς τὴν τῶν Ἑλευσινίων μυστηρίων, γενόμενοι οὕτω πρόδρομοι τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῶν φιλοσοφημάτων τῆς σχολῆς αὐτοῦ. Ἡ κίνησις αὕτη μὲ τοὺς μύθους τῆς καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Θρακικοῦ Διονύσου δεικνύει ἐντελῶς ξενικὸν χαρακτῆρα.

Ἡ ἀρχαιοτάτη πηγὴ ἡμῶν περὶ τοῦ Ὀρφέως εἶναι κυρίως ὁ Πίνδαρος (Πυθιον. Δ, 313) «ἐξ Ἀπόλλωνος δὲ φορμιγκτὰς ἀοιδᾶν πατὴρ ἔμολεν, εὐαίνητος Ὀρφεὺς» καὶ Ἀποσπ. 139, 10 (Schröder)¹ «Υἱὸν Οἰάγρου <δὲ> ... (Σχολ. Ἰλ. Ο 256) Ὀρφέα Χρυσάορα»· ἀλλ' ἡ παρ' αὐτῇ μνεία τοῦ Ὀρφέως οὐδεμίαν λαβὴν δίδει εἰς ἡμᾶς πρὸς περαιτέρω συμπεράσματα χρήσιμα πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπόν.

Ὁ Ὀμηρος, ἡ πρώτη γραπτὴ πηγὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, οὐδαμοῦ ἀναφέρει τὸν Ὀρφέα, ὁ δὲ Ἡρόδοτος, ὅστις παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν παλαιοτάτην χρονολογικὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου, περιορίζεται εἰς τὸ νὰ εἴπῃ (ἐν τῇ μνημονευθέντι χωρίῳ Β, 53) ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του «οἱ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι—ὑστερον ἐγένοντο». Οὕτως ὁ Ἡρόδοτος οὐδὲ Ὀρφικὴν τινα θεογονίαν «σύστημα θεῶν» («ἐν ῥαψωδίαις Ὀρφικαῖς θεολογίαν») παραδέχεται, οὐδὲ βεβαίως δυνάμεθα νὰ διανοηθῶμεν ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἐθεώρει τὸν Ὀνομάκριτον, Ὀρφικὸν πάντως ἄνδρα, ὡς τοιαύτης τινὸς θεογονίας συγγραφέα², ἀφοῦ ἐκτὸς ἄλλων δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς τίνας ἐννοεῖ διὰ τοῦ «οἱ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι»· σπουδαῖον ὅμως δι' ἡμᾶς εἶναι ὅτι τὸν Ὀρφέα θεωρεῖ μεταγενέστερον τοῦ Ὀμήρου.

Ὁ Αἰσχύλος (Ἀγαμ. 1629) ἀναφέρει ἀπλῶς ὅτι ὁ Ὀρφεὺς «ἤγε πάντα ἀπὸ φθογγῆς χαρᾶ» εἰς τὰ περὶ αὐτοῦ μυθολογικὰ μόνον ἀναφερόμενος. Ὁ Εὐριπίδης ἀναφέρει ὡς ἀοιδὸν τὸν Ὀρφέα τετράκις, ἐν ταῖς Βάκχαις (561 ἐξ.) ὡς κιθαριστὴν (ἐν παρομοίᾳ ἰδιότητι πρὸς τὸ μνημονευθὲν χωρίον τοῦ Αἰσχύλου), ἐν τῇ Μηδείᾳ 543 «μητ' Ὀρφέως κάλλιον ὑμνῆσαι μέλος», χωρίον τὸ ὁποῖον ὑπομνησκει ἡμᾶς τοὺς Νόμους τοῦ Πλάτωνος Η' 829 d «μηδὲ τινα τολμᾶν ἄδειν ἁδόκιμον Μοῦσαν μὴ κρινάντων τῶν νομοφυλάκων, μηδ' ἂν ἡδίων ἢ τῶν Θαμύρου τε καὶ Ὀρφείων ὕμνων»,

¹ Ἐν ἐκδ. Puech τὸ ἀπόσπασμα ἐν τόμ. Δ' σελ. 211.

² Γενεαλογήσαντες ποιηταὶ κατὰ Πλάτωνα εἶναι ὁ Ὀμηρος (Κρατύλ. 402, b. Πολιτ. Β' 365, c) ὁ Ἡσιόδος (Κρατύλ. 396, c, 402, b κτλ.) ὁ Ὀρφεὺς (Κρατύλ. 402, b) καὶ ὁ Παρμενίδης (Συμπόσ. 195, c).

τρίτον ἐν τῇ Ἀλκμήστιδι 355 «εἰ δ' Ὀρφέως μοι γλῶσσαι καὶ μέλος παρῆν|ῶστ' ἢ κόρην Δήμητρος ἢ κείνης πόσιν|ῦμνοισι κηλήσαντα σ' ἐξ Ἀϊδοῦ λαβεῖν|κατηλθον ἄν»¹, καὶ τέταρτον ἐν παρομοίᾳ ἀναφορᾷ ἐν Ἴφιγ. τῇ ἐν Αὐλίδι 1211 ἔνθα ἡ Ἴφιγ. λέγει ὅτι «εἰ μὲν τὸν Ὀρφέως εἶχον, ὦ πάτερ, λόγον|πεῖθαι ἐπάδουσ', ὥστ' ὁμαρτεῖν μοι πέτρας,|κηλεῖν τε τοῖς λόγοισιν οὓς ἐδουλόμην,|ένταυθ' ἄν ἤλθον». (Πρβλ. καὶ Κύκλωπ. 646).

Ἄλλ' ὁ Πλάτων εἶναι μία τῶν σπουδαιωτάτων πηγῶν τῶν περὶ Ὀρφέως παραδεδομένων. Δέκα καὶ τέσσαρας φορὰς ἀναφέρει αὐτὸν ὀνομαστικῶς ἐν τοῖς διαλόγοις του, εἴτε ἐπαινῶν τοὺς ὕμνους αὐτοῦ (Νομ. Η' 829, d.), εἴτε τὴν κηλοῦσαν αὐτοῦ δύναμιν ἐγκωμιάζων (Πρωταγ. 315, a), εἴτε ὡς ποιητὴν αὐτὸν ἀναφέρων (Νομ. Β' 669, d. Φιλήβ. 66, c. Ἴωνι 536, b Κρατύλ. 402 b), εἴτε ὡς μουσικόν (Ἴωνι 533, a), εἴτε ὡς ἀρχηγὸν τελετῶν, χρησμοφιδῶν καὶ θυηπολιῶν (Πρωταγ. 316, d Πολιτ. Β' 364 e), εἴτε τὴν πρὸς αὐτὸν συναναστροφὴν ἐν τῷ Ἀδῇ ἐξυμνῶν (Ἀπολογ. 41, a), εἴτε τὸν θάνατον αὐτοῦ μνημονεύων (Συμπόσ. 179, d. Πολιτ. Γ' 620, a), εἴτε τέλος ἄλλον τινὰ λόγον κάμνων περὶ αὐτοῦ (ὡς ἐφευρετοῦ ἐν Νομ. Γ' 677, d μετὰ τοῦ Δαιδάλου, Παλαμήδους, Ὀλύμπου, Μαρσίου, Ἀμφίονος, καὶ Ἐπιμενίδου, καὶ ἐν Κρατύλ. 400 c πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ σῶμα-σῆμα, περὶ οὗ πρβλ. καὶ Geffcken, Gr. Ltg. 1 (1926) σελ. 68 καὶ σημ. 19).

Τὴν ἐκ θεῶν καταγωγὴν τοῦ Ὀρφέως, ὡς θεοῦ παιδὸς ποιητοῦ καὶ προφήτου τῶν θεῶν, φαίνεται ὑπαινισσόμενος ἐν Πολιτ. Β' 366, b, ὡσαύτως δ' ἐν τῷ Τιμαίῳ 40, d, ἔνθα παρατηρεῖ ὅτι εἶναι μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς νὰ ἐξεύρωμεν τὴν γένεσιν τῶν ἄλλων δαιμόνων, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ πειθώμεθα εἰς τοὺς λέγοντας αὐτοὺς ἐκγό-νους τῶν θεῶν, οἱ ὅποιοι βεβαίως (παρατηρεῖ εἰρωνικῶς) θὰ γνωρίζωσι τοὺς ἀπὸ τῶν θεῶν τοὺς ἰδίους προγόνους. Κατ' ὄνομα ὅμως δὲν ἀναφέρει αὐτόν. Ἀναφέρει ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ ὅτι παρὰ Πλάτωνι εὐρίσκομεν Ὀρφικῶν διδασκάλων ἀπηχῆσεις (καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω) ἐν Φαίδρῳ 246, a ἐξ. Φαίδρῳ 62, b καὶ 113 d ἐξ. (ιδ. κατ. καὶ 69, c) Γοργία 523, a ἐξ. Κρατύλ. 400, c (ἰδὲ ἀνωτέρω), Χαρμίδῃ 156, d, Σοφιστ. 242, c, Τιμ. 40, d-e, Πολιτ. Γ' 614, b ἐξ. Νομ. Γ' 701, b. Δ' 715, e καὶ Ζ' 796 b-c, Θεαιτήτῃ 179, e, Συμποσίῳ 201, d (τὰ περὶ δεκαετοῦς ἀναβολῆς τῆς νόσου ὑπὸ τῆς Διοτίμας), καὶ 218, b, καὶ τέλος ἐν Ἐπιστολῇ Ζ' 335, a².

Τὸ πρὸς τὸ θέμα μου σπουδαῖον χωρίον εἶναι τὸ ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ τοῦ Πλάτωνος 316 d, ἐκεῖ δηλαδὴ ἔνθα διηγεῖται εἰς ἡμᾶς ὁ Σωκράτης ὅτι παραλαβὼν

¹ Ὁ χορὸς ἐν 965 λέγει ὅτι: κρεῖσσον οὐδὲν Ἀνάγκας, ἡῦρον οὐδέ τι φάρμακον Θρηῖσσαις ἐν σάνισιν, τὰς Ὀρφείας κατέγραψεν γῆρους.

² Ἐπαγωγὸν θέμα εἰς τὸν βουλούμενον νὰ ἐξετάσῃ αὐτὸ λεπτομερῶς. Συνεξεταστέα καὶ τὰ ὑπὸ τῶν παλαιῶν Πλατωνικῶν ὑπομνηματιστῶν Πρόκλου, Ὀλυμπιοδώρου, Ἑρμείου κτλ. λεγόμενα.

Ἴπποκράτη τὸν Ἀπολλοδώρου προσήλθε πρὸς τὸν νεωστὶ ἐλθόντα εἰς Ἀθήνας Πρωταγόραν καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ὁ Ἴπποκράτης ἐπιθυμῶν «ἐλλόγιμος γενέσθαι ἐν τῇ πόλει» ζητεῖ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Ἡρώτα δὲ περαιτέρω ὁ Σωκράτης τὸν Πρωταγόραν ἐὰν ἢ περὶ τούτου συζήτησις δέον νὰ γίνῃ μεταξὺ τῶν τριῶν μόνον ἢ νὰ παρευρεθῶσι καὶ ἄλλοι. Ὁ Πρωταγόρας εὐχαριστεῖ τὸν Σωκράτη διὰ τὴν περὶ αὐτοῦ πρόνοιάν του, διότι οἱ σοφισταὶ ἐρχόμενοι εἰς τὰς μεγάλας πόλεις πρὸς διδασκαλίαν τῶν νέων καὶ ἀποσπῶντες παρὰ τῶν ἐπιχωρίων διδασκάλων τοὺς ἀρίστους τῶν νέων ὑπόκεινται εἰς οὐ μικροὺς φθόνους καὶ δυσμενείας καὶ ἐπιβουλὰς «ἐγὼ δὲ — λέγει — τὴν σοφιστικὴν τέχνην φημὶ μὲν εἶναι παλαιάν, τοὺς δὲ μεταχειριζομένους αὐτὴν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν, φοβουμένους τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς, πρόσχημα ποιεῖσθαι καὶ προκαλύπτεσθαι τοὺς μὲν ποιήσιν, οἷον Ὀμηρὸν τε καὶ Ἡσίοδον καὶ Σιμωνίδην (τὸν Κεῖον), τοὺς δ' αὖ τελετὰς τε καὶ χρησμφδίας τοὺς ἀμφὶ τε Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον».

Ὁ ἀριθμὸς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν συνήθως μνημονευομένων ὡς ἀρχαίων ποιητῶν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γραμματολογίᾳ εἶναι πάντοτε σχεδὸν τὰ αὐτά, καὶ πρὸς τὸ μνημονευθὲν χωρίον τοῦ Πρωταγόρου τοῦ Πλάτωνος δύναται τις νὰ παραβάλῃ τὰ ἐν τῇ Πολιτείᾳ Β' 363 f. καὶ Ἀπολογίᾳ 41, α λεγόμενα, πρὸς δὲ καὶ τὰ τοῦ Ἰππίου τοῦ Ἡλείου σοφιστοῦ (παρὰ Κλήμ. Στρωματ. ΙΕ' κφ. 15 σ. 745) καὶ τὰ τοῦ Ἀριστοφ. Βατρχ. 1030¹ ἐξ. Θεωρεῖ λοιπὸν ὁ Πρωταγόρας ἕ. ἀν. γενικῶς τοὺς ἄνδρας τούτους ὁμοτέχνους (σοφιστὰς) περικαλύπτοντας τὸ ἀληθὲς αὐτῶν ἐπάγγελμα διὰ τῆς ποιήσεως ἢ διὰ τῶν τελετῶν καὶ χρησμφδιῶν². Τελεταὶ εἶναι κατὰ τὸν παρ' Ἀθηναίῳ ὀρισμὸν (Β' 40, d) «αἱ μετὰ τινος μυστικῆς παραδόσεως ἑορταί» αἱ δὲ χρησμφδία

¹ Καὶ ἡ συμπλήρωσις διὰ τοῦτο «ἀφ' οὗ Ὀρφεὺς» τοῦ Παρίου Χρονικοῦ § 25 δύναται νὰ θεωρηθῇ βεβαία (ιδ. Jacoby σελ. 70 ἐξ.).

² Ἡ χρῆσις τῆς λέξεως *σοφιστής* ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εἶναι ἡ Πινδαρική Ἰσθμ. Ε, 36 ἐνθα, ἐκατὸν περίπου ἔτη πρότερον, λέγεται ὅτι εἰς τοὺς σοφιστὰς (= ποιητὰς, σοφοὺς) ἐδόθη τῇ ἐπινεύσει τοῦ Διὸς («Διὸς ἑκατι») ἡ χάρις νὰ ψάλλωσι καὶ «σεβίζωσιν» ἐν μὲν ταῖς φαειναῖς θυσίαις τῶν Αἰτωλῶν τοὺς κρατεροὺς Οἰνεΐδας, ἐν δὲ ταῖς Θήβαις τὸν Ἰπποσόαν Ἰόλαον κτλ. Διὰ τοὺς παραδεχομένους τὸν Ῥῆσον ὡς γνήσιον δῖον τοῦ Εὐριπίδου θὰ ἦτο νομίζω τὸ Πλατωνικὸν χωρίον τοῦ Πρωταγόρου 316, δ ἀπὸ τῆς τῶν στίχων 921-4 «ὅτ' ἤλθομεν γῆς χρυσόβωλον ἐς λέπας | Πάγαιον ὀργάνοισιν ἐξησκημένοι | Μοῦσαι μεγίστην εἰς ἔριν μελῳδίας | κείνῳ (κλεινῷ Dobree, δεινῷ Valckenaer) σοφιστῇ Θρακί». Σοφιστὴν καλεῖ τὸ Κράτος παρ' Αἰσχύλῳ Προμηθ. 62 τὸν Προμηθεά, ὁ Ἑρμῆς ὁμοῦς ἐν στίχ. 944 μεταχειρίζεται τὴν λέξιν μετὰ τινος ἀποχρώσεως δηλωτικῆς ἀλαζονικῆς σοφίας. Ἐν τῷ Παρίῳ Χρονικῷ καλεῖται ὁ Ἀριστοτέλης σοφιστῆς (Β, 11, ιδ. σελ. 21 καὶ 197 ἐκδ. Jacoby), ὁ δὲ Σωκράτης παρ' Αἰσχίνῃ κατὰ Τιμάρχ. 173. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἡρόδ. (Α, 29) καλεῖ σοφιστὰς τοὺς ἐπτά σοφοὺς καὶ τὸν Σόλωνα, (πρβλ. καὶ Ἀθῆν. ΙΧ, 379, e) καὶ (Α, 95) τὸν Πυθαγόραν. Ἐπαμφοτερίζει ἡ σημασία τῆς λ. ὡς λέγεται αὕτη ὑπὸ τοῦ Εὐρύστῳ (παρ' Εὐριπ. Ἡρακλειδ. 993) περὶ ἑαυτοῦ. Ἡδὲ ὁμοῦς πρὸ τοῦ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος παρ' Ἀριστοφάνει καὶ τῷ σχεδὸν συγχρόνῳ του Θουκυδίδῃ εἶχεν ἡ σημασία τῆς λ. τραπῇ τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιψόγου ἐννοίας, (πρβλ. καὶ

ἦσαν αἱ «ἐν μέτροις καὶ μέλεσι» μαντεῖαι. Πρὸς τὸ μνημονευθὲν χωρίον τοῦ Πρωταγόρου πρέπει ἐν ἀμέσῳ ἀναφορᾷ νὰ συνδέσωμεν τὸ τῆς Πολιτείας Β' 364 e ἐνθα λέγεται ὅτι «ἀγύρται καὶ μάντις ἐπὶ πλουσίων θύρας ἰόντες πείθουσι ὥς ἔστι παρὰ σφίσι δύναμις ἐκ θεῶν ποριζομένη θυσίαις τε καὶ ἐπωδαῖς» καὶ παρέχονται μάρτυρας τὸν Ἡσίοδον καὶ Ὁμηρον «καὶ βίβλων ἔμαθον (ὄρμαθον Lobeck, Diels) Μουσαίου καὶ Ὀρφέως καθ' ὅς θυηπολοῦσι». ἐκ τῶν δύο τούτων χωρίων καταφωνῶς ἐξάγεται ὅτι ὁ Πλάτων θεωρεῖ τὸν Ὀρφέα κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ὡς χρησμοφδὸν καὶ τελεστήν¹ («τὸν τὰς ἀγιωτάτας τελετὰς ἡμῖν καταδείξαντα Ὀρφέα» Δημοσθ. 25, 11) καὶ *θυηπόλον*². Ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο δὲν θεωρεῖ αὐτὸν καὶ Ἑλληνα τὸ γένος (ἰδὲ κατ.), ἀν καὶ πολλάκις ἐν τῇ σειρᾷ μεγάλων Ἑλλήνων ποιητῶν ἀναφέρει καὶ αὐτόν.

Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἄξιον εἶναι τὸ χωρίον τοῦ (ἀμφισβητουμένου) Ἴωνος τοῦ Δημοσθ. 18, 276) κατ' ἐμὴν γνώμην ἐκ τῆς γλώσσης τῆς κωμῆδίας καὶ τῆς ἐκλαϊκευθείσης εἰτα χρήσεως αὐτῆς. Ἀριστοφανίζων πάντως (Νεφελ. 331, 1111) ὁ Κλέων ἐπιπλήττει τοὺς Ἀθηναίους ὡς σοφιστὰς (παρὰ Θουκυδ. Γ, 38, μόνον ἐνταῦθα ἡ λ. παρὰ τῷ Ἱστορικῷ). Οἱ μετὰ ταῦτα συγγραφεῖς (ἰδ. Ξενοφ. Ἀπομν. Α, 6, 13, κτλ.) μεταχειρίζονται συνήθως τὴν λέξιν ἐφ' ἧς σημασίας ὠρίσθη βραδύτερον ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (Σοφ. ἐλέγχ. 1, 2 «ἔστι γὰρ ὁ σοφιστὴς χρηματιστὴς ἀπὸ φαινομένης σοφίας ἀλλ' οὐκ οὐσης»). Τὸ παρὰ Πλάτ. Συμποσ. 208, γ περὶ τῆς Διοτίμας ὡς τελέου σοφιστοῦ λεγόμενον ἔχει βεβαίως ψεκτὴν μόνον σημασίαν. Περὶ τῶν εἶναι ὅτι ἡ λ. ἐλέγετο συχνότατα διὰ «τοὺς περὶ τὴν μουσικὴν διατρίβοντας καὶ τοὺς μετὰ κιθάρας ἄδοντας» κατὰ τὸν Ἡσύχιον (ἐν λ.). Ἐκτὸς τοῦ Αἰλιανοῦ Φυσ. Ἱστορ. 11, 1 «σοφισταὶ τῶν ἱερῶν μελῶν» ἀναφέρω καὶ τὸν Ἀθήναιον ΙΔ, 632, c ὅτι «πάντας τοὺς χρωμένους τῇ τέχνῃ ταύτῃ (μουσικῇ) σοφιστὰς ἀπεκάλουν (πρὸβλ. καὶ Αἰσχύλ. Ἀποσπ. 314). Ὁ Εὐστάθιος εἰς Ἰλ. Ο, 412 (1023) παρατηρεῖ ὅτι «οἱ παλαιοὶ σοφοὺς ἐκάλουν ἅπαντας τοὺς τεχνίτας, ὡς τὸ «σοφὸς ἤραρε τέκτων». Καὶ Σοφοκλῆς δέ, φασί, τὸν κιθαρωδὸν σοφιστὴν λέγει, καὶ τὸν ῥαψωδὸν Εὐπολιν». Ἐκ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος Πινδαρικοῦ χωρίου γνωρίζομεν τὸ Σοφόνκλειον ἀπόσπασμα (Dindorf 946, Nauck 920) «μέν» εἰς σοφιστὴν ἐμὸν» ἐξ ἀδήλου δράματος τοῦ ποιητοῦ. Ἡ λ. σοφιστὴς ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ἐξῆς, ἔλαβε πάλιν τεχνητῶς τὴν χροιάν τῆς ἀμέμπτου καὶ καλῆς σημασίας, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων μνημείων καὶ δὴ καὶ ἐξ ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν γνωρίζομεν.

¹ Πρὸβλ. καὶ τὸ ἐπιθετον *ὀρφεοτελεστής* (ἰδὲ περὶ αὐτοῦ τὸ ἀξιόλογον βιβλίον Otto Kern, *Orphicorum fragmenta*, ἐν Βερολίῳ 1922, σελ. 58) τὸ εἰς πτωχὸν τινα Φίλιππον ἀποδιδόμενον, ὅστις ἐπηγγέλετο εὐδαιμονίαν μετὰ θάνατον εἰς τοὺς παρ' αὐτῷ μουμένους (Πλούτ. Ἠθικ. 224, e). Ἡ λέξις καὶ παρὰ Θεοφράστῳ Χαρακτ. 16, 12. Τὰ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πρωταγ. 364 ἐξ. λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος δηλοῦσιν ὅτι αἱ τελεταὶ τῆς Ὀρφικῆς λατρείας (ἣν ἱδρυσεν ἐκ πολιτικῶν λόγων, κατὰ τὸν H. Diels, —*Der antike Pessimismus* ἐν Βερολ. 1921 σελ. 15 — ἡ τυραννὶς τῆς ΣΤ' ἑκατονταετηρίδος) εἶχον ἀπολέσει πλεον τὸ θρησκευτικὸν αὐτῶν κῦρος, καὶ εἶχον περιέλθει εἰς ἀγυρτεῖαν λύουσαν θῆθεν καὶ καθαίρουσαν ἀδικήματα διὰ θυσιῶν καὶ παιδιᾶς ἡδονῶν καὶ εὐρωτῶν (ἰδ. καὶ Δημοσθ. περὶ τοῦ Στεφ. 259 καὶ τὴν ἐκεῖ παρατιθεμένην σημείωσιν ἐν τῇ ἐκδ. τοῦ Γαβρ. Σοφοκλέους εἰλημμένην ἐκ τοῦ Westermann).

² Πρὸβλ. καὶ Εὐρ. Ἰππολ. 952-4 ἥδη νῦν αὖχει καὶ δι' ἀψύχου βορᾶς | σίτους καπῆλιν' Ὀρφέα τ' ἄνακτα ἔχων | βάκχευε πολλῶν γραμμῶν τιμῶν καπνούς.

Πλάτωνος 531, a ἐξ. Ἐνῷ ἐκεῖ κάμνει ἐκτενέστερόν πως λόγον περὶ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου καὶ Ἀρχιλόχου ὡς ἀξιολόγων ποιητῶν, τὸν Ὀρφέα ἀναφέρει 533, a ἐν τῇ σειρᾷ τῶν κιθαρωδῶν Ὀλύμπου, Θαμύρου, καὶ Φημίου τοῦ Ἰθακησίου ραψωδοῦ. Οὐχ ἦττον 536, b παριστᾷ καὶ τὸν Ὀρφέα κρεμáμενον ἐκ ποιητικοῦ δακτυλίου καθὼς καὶ τὸν Μουσαῖον καὶ τὸν πάντων μάλιστα ἐνθουσιάζοντα Ὀμηρον. Ἐν τοῖς κατωτέρω θὰ ἐκθέσω συντόμως πόθεν κυρίως ὀρμώμενος θεωρεῖ αὐτὸν Θρᾷκα, ἐπὶ τοῦ παρόντος παρατηρῶ ὅτι νομίζω ὅτι ὁ Πλάτων διὰ δύο κυρίως λόγους ἀποφεύγει νὰ καλέσῃ αὐτὸν διαρρήδην Θρᾷκα, ἂν καὶ σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεως εἰς ξένα πρόσωπα, τὰ ὅποια ἀναφέρει, προσθέτει καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος των¹. Πρῶτον μὲν τὸν ἤδη εἰς τοὺς χρόνους τοῦ ἐξηλληνισμένου κατ' οὐσίαν καὶ δημοφιλεῖ, οὕτως εἰπεῖν, πλέον Ὀρφέα², τὸν ἱδρυτὴν νέου ἠθικοῦ βίου («Ὀρφικός βίος»), περὶ τοῦ ὁποῖου ὁ Ἀριστοφάνης (Βατραχ. 1032) λέγει ὅτι «τελετάς τε τοῖς Ἀθηναίοις κατέδειξε καὶ φόνων ἀπέχεσθαι»³ δὲν θέλει πλέον νὰ ὀνομάσῃ *Θρᾷκα*, ἀφοῦ τὸ ὄνομα τῶν περιφήμων ἐκείνων μυθικῶν Θρακῶν (Εὐμόλπου, Θαμύρου), τῶν ἐκρόνων τῶν θεῶν (Τίμ. 40, d-e), οἵτινες τόσον ἐπέδρασαν ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θρησκείας, παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ὁποῖους ἀνευρίσκομεν ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν Δαυλίδι, Δελφοῖς καὶ Ἐλικῶνι, εἶχε χάσει τὴν αἴγλην αὐτοῦ καὶ εἶχε ἀμαυρωθῇ, ἔνεκα τῶν βαρβάρων, οἱ ὅποιοι εἶχον εἰσέλθει εἰς τὴν Θράκην, κυρίως τὴν βόρειον (Στράβ. Ζ' 321), καὶ εἶχον προσλάβει τὸ ὄνομα τῆς κατακτηθείσης χώρας⁴. «τὸ γὰρ γένος τῶν Θρακῶν ὅμοια τοῖς μάλιστα τοῦ βαρβαρικοῦ, ἐν ᾧ ἂν θαρσύνῃ, φονικώτατόν ἐστιν» λέγει

¹ Πρβλ. Fr. Weber, Platonische Notizen über Orpheus, ἐν *Monάχη* 1899 (πρόγρ.) σ. 18 σημ. 35.

² Id. Wilamowitz, *Hom. Unters.* 210 ἐξ.

³ Ὁ Ἀριστοφάνης ἐν τῇ χωρίῳ τούτῃ καταλέγει τὸν Ὀρφέα εἰς τοὺς *γενναίους* καὶ *ὠφελίμους* τῶν ποιητῶν, οἵτινες ἦσαν ἐν ὅλῳ τέσσαρες: ὁ Ὀφρύς, ὁ Μουσαῖος, ὁ Ἡσιόδος καὶ ὁ Ὀμηρος. Τὸν θρησκευτικὸν χαρακτῆρα τῶν δύο πρώτων διακρίνει τις ἀμέσως ἐκ τῶν εἰς αὐτοὺς ἀναφερομένων *τελετῶν* καὶ *ἐξακέσεων νόσων καὶ χρησμῶν*, ἐνῷ ὁ Ἡσιόδος *ἐδίδαξε γῆς ἐργασίαν, καρπῶν ὥρας καὶ ἀρότους* (ἡ *θεογονία* τοῦ λησμονεῖται) καὶ ὁ θεῖος Ὀμηρος *ἐδίδαξε τὰ χρηστὰ τ. ἔ. τάξεις* (πάντως: θεῶν=θεογονίαν), ἀρετὰς γενικῶς καὶ ὁπλίσις ἀνδρῶν. Ὅτι ὑπὸ τὰς *τελετάς* αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὸν Ὀρφέα νοητέα τὰ Ἐλευσίνια μόνον μυστήρια εἶναι γνώμη ἀπάδουσα πρὸς τὴν ὁλὴν ἔννοιαν τοῦ Ἀριστοφάνειου χωρίου. Περὶ τῶν τελετῶν ὡς παλαιστᾶτων, πάντως Ὀρφικῶν, «*καταστάσεων*» λέγει ὁ Πλάτων καὶ ἐν τῇ Φαίδρῳ 69, c τὰ ἐξῆς *χριστιανικώτατα* «κινδυνεύουσι οἱ τὰς τελετάς ἡμῖν οὔτοι καταστήσαντες οὐ φαῦλοί τινες εἶναι, ἀλλὰ τῷ ὄντι πάλαί αἰνίττεσθαι ὅτι ὅς ἂν ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος εἰς Ἀἴδου ἀφίκηται ἐν βορβόρῳ κείσεται, ὁ δὲ κεκαθαρμένος τε καὶ τετελεσμένος ἐκεῖσε ἀφικόμενος μετὰ θεῶν οἰκήσει» πρβλ. (ἀνωτ. διὰ τὸ 62, b) καὶ 113, a καὶ Γοργ. 523, a καὶ Πολιτ. Β' 363, d.

⁴ Πρβλ. C. O. Müller, *Orchomenos*³ σελ. 372-84 καὶ Gruppe ἐν *Μυθολ. Δεξ. Roscher* τόμ. Γ', 1079.

ὁ Θουκυδίδης (Ζ' 29) διὰ τὴν φοβερὰν καταστροφὴν τῆς Μυκαλησσοῦ¹. Ὁ Πλάτων μάλιστα τοὺς συγχρόνους τοῦ Θράκας παραθέτει (Νομ. Α' 637 d ἐξ.) πρὸς τοὺς Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Καρχηδονίους καὶ Κελτοὺς καὶ Ἰβήρας, πάντα ταῦτα πολεμικὰ γένη, φέγει δὲ ἰδίᾳ τὴν ἀκρατοποσίαν τῶν Σκυθῶν καὶ Θρακῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἱ ὅποιοι, ὡς λέγει, ἐρρύπαινον τὰ ἱμάτιά των διὰ τοῦ καταχεομένου οἴνου. Ἐν ἄλλῳ χωρίῳ τῶν Νόμων (Ζ' 805 d) μέμφεται τοὺς Θράκας (τὰ ἄλλα γένη δὲν ἀναφέρει ὀνομαστί), οἱ ὅποιοι ἀναγκάζουσι τὰς γυναῖκάς των «γεωργεῖν καὶ βουκολεῖν καὶ ποιμαίνειν καὶ διακονεῖν, μὴδὲν διαφερόντως τῶν δούλων». Θράκη διὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους Ἑλληνας ἦτο ἡ ὅλη πρὸς βορρᾶν τῆς Ἑλλάδος Εὐρώπη — συμπεριελάμβανε λοιπὸν καὶ τὴν Μακεδονίαν — καὶ χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ὁ Ἄνδρων (παρὰ Τζέτζη εἰς Λυκόφρ. 894) λέγει ὅτι ὁ Ὁκεανὸς εἶχε τέσσαρας θυγατέρας Ἀσίαν, Λιδύην, Εὐρώπην καὶ Θράκην· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡρόδοτος (Ε' 3) τὸ ἔθνος τῶν Θρακῶν θεωρεῖ τὸ μέγιστον μετὰ τοὺς Ἰνδοὺς «πάντων ἀνθρώπων». Ἡ Θράκη κατὰ τὴν στενωτέραν ἔννοιαν, ἣν γνωρίζομεν, εἶναι ὀνομασία τῶν Ῥωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων.

Τὴν Θρακικὴν ὅμως προέλευσιν τοῦ Ὀρφέως ἢ τὴν ἀναμφισβήτητον συσχέτισιν πρὸς τὴν Θράκην τοῦ ἥρωος τούτου τῶν κιθαρωδῶν ὑποδηλοῖ ἡ ἐν τῷ Συμποσίῳ 179, d προσθήκη τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς του «Ὀρφέα δὲ τὸν Οἰάγρου² ἀτελῇ ἀπέπεμψαν ἐξ Αἰδοῦ, φάσμα δεῖξαντες τῆς γυναικὸς ἐφ' ἣν ἦκεν, αὐτὴν δὲ οὐ δόντες, ὅτι μαλθακίζεσθαι ἐδόκει, ἅτε ὦν κιθαρωδός³». Προσθέτει δ' ἀμέσως ὁ φιλόσοφος καὶ τὴν δευτέραν αἰτίαν, ἐξ ἣς θὰ ἡδυνάτο τις νὰ συμπεράνῃ τὴν Θρακικὴν τοῦ Ὀρφέως καταγωγὴν «τὸν ὑπὸ γυναικῶν θάνατον αὐτοῦ» ἣν ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐν τῇ Πολιτείᾳ Ι', 620 a, ἔθνα ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, τοῦ Ὀρφέως, «μίσει τοῦ γυναικείου γένους» αἰρεῖται κύκνου βίον, ὡς ἡ ψυχὴ τοῦ Θαμύρου βίον ἀηδόνο, καὶ ἄλλων ἄλλα. Ἐλέχθη καὶ ὑπεστηρίχθη⁴ ὅτι πρῶτος ὁ ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος Εὐριπίδης τὸν Ὀρφέα εἰς Θράκᾳ ἐποίησε (Ῥησ. 944 ἐξ. καὶ Ἀλκ. 966), ὥστε ἡ καταγωγὴ αὐτῇ νὰ φαίνεται εἰς ἡμᾶς σχετικῶς νέον προῖον φιλολογικοῦ ιστορικῆς, οὕτως εἰπεῖν, διαμορφώσεως καὶ ἐξελέξεως τῶν μύθων⁵.

Ἐκ τοῦ Πλάτωνος ἔχομεν τρία ἀποσπάσματα ποιημάτων τοῦ Ὀρφέως. Ἐν τῷ

¹ Πρβλ. καὶ Hiller von Gaertringen, De Graec. fabulis ad Thraces pertinent. Ἐν Βερολίῳ 1886 σελ. 4 ἐξ.

² Δατ. Oeagrius=Θρακικὸς παρὰ Βιργιλίῳ καὶ Ὀβιδίῳ.

³ Ἡ ὑπὸ τοῦ F. Weber Pl. Not. 19 ἐξόγκωσις τούτου τοῦ Πλατωνικοῦ χωρίου διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ Πλάτων θεωρεῖ τὸν Ὀρφέα οὐχὶ Θράκᾳ ἀλλὰ Ἑλληνᾷ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐκεῖ καταφαυνομένην διηγηματικὴν ἀπλῶς πρόθεσιν τοῦ φιλοσόφου.

⁴ Πρβλ. Riese, Jahrb. für Phil. CXV (1877) σελ. 225-240.

⁵ Ἰδὲ καὶ Wilamowitz, Hom. Unters 212 ἐξ.

Φιλήβω 66, c, ἔνθα παρῳδῶν τὸ Ὀρφικὸν «ἕκτη δ' ἐν γενεᾷ (φησὶν Ὀρφεὺς) καταπάύσατε κόσμον αἰοδῆς»¹ ἀπαριθμεῖ τὰς πρὸς τὸ ἄριστον, τὸ ἀνώτατον ἀγαθόν, σχέσεις τῆς ἡδονῆς καὶ φρονήσεως. Ἐν τοῖς Νόμοις Β' 669, d ὅπου παρατηρεῖ ὁ φιλόσοφος ὅτι ἀνθρώπιοι ποιηταὶ ἐμπλέκοντες εἰς ταῦτ' ἡρώων φωνὰς καὶ ἀνθρώπων καὶ ὀργάνων καὶ συγκυκλώντες αὐτὰς ἀλόγως, παρασκευάζουσι γέλωτα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὅσοι ἔλαχον ὥραν τῆς τέρψεως².

Τρίτον ἐκτενέστερόν πως ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ὀρφικῆς θεογονίας εἶναι ἐν τῷ Κρατύλῳ 402, b, ἔνθα ὁ Σωκράτης ἐρωτᾷ τὸν Ἑρμογένη ἂν τι ἀλλοιότερον τῶν Ἑρακλείτειων δογμάτων «πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει» καὶ τοῦ «δὶς ἐς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης» νομίζῃ ὅτι λέγει ὁ ὀρίζων ὡς προγόνους τῶν ἄλλων θεῶν τὴν Ῥέα καὶ τὸν Κρόνον καὶ τιθέμενος ὀνόματα θευμάτων εἰς ἀμφοτέρους:

«Ὠκεανὸς πρῶτος καλλίχροος ἦρξε γάμοιο

» ὅς ῥα κασιγνήτην ὁμομήτορα Τηθὺν ὄπνιεν »³.

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι καὶ ὑπὸ τὴν ἐξῆς ἔποψιν σπουδαϊότατον, ὅτι ὁ Πλάτων ἐκεῖ οἶονεῖ συνενεῖ καὶ ταυτίζει καὶ τὰς τρεῖς Θεογονίας, Ὀμηρικὴν, Ἡσιόδειον καὶ Ὀρφικὴν, αἱ ὁποῖαι τὰ αὐτὰ λέγουσι περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ.

Συγγραφικὰ τινὰ λοιπὸν ἔργα ὁ Πλάτων ἀπονέμει εἰς τὸν Ὀρφέα, μὴ φανταζόμενος ὅτι ὁ μέγας μαθητὴς του θὰ ἡρνεῖτο καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τοῦ Ὀρφέως. Εἰς τρία ἢ μᾶλλον δύο μόνον χωρία κάμνει λόγον ὁ Σταγίριτης περὶ τῶν Ὀρφικῶν ἐπῶν, πάντοτε ὑποδηλών πως ὅτι Ὀρφεὺς δὲν ὑπῆρξεν.

Ἐν τῷ νοθευομένῳ περὶ Κόσμου 401, a 27 «διὸ καὶ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς οὐ κακῶς λέγεται:

«Ζεὺς πρῶτος γένετο, Ζεὺς ὕστατος ἀργικέρανος

«Ζεὺς κεφαλὴ, Ζεὺς μέσσα Διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται» (τελεῖται Diels).

Ἐν τῷ περὶ ψυχῆς 410 β 28 «τοῦτο δὲ πέπονθε καὶ ὁ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἔπεισι

¹ Kern, Orph. frgm. σελ. 87. (Lobeck, Aglaoph. 788).

² Lobeck, Aglaoph. I, 339. II, 947. Diels, Fragm. der Vorsokr. ἐκδ. 3η τόμ. 2^ο σελ. 169, 5^α.
³ O Lobeck II, 947 ἀποκαθιστᾷ τὸν στίχον:

Ὅσοι

«Ἡβης μέτρον ἔκοντο» λάχον δὲ 18 τέρπιος ὥρην

διασφει δὲ τοῦτο: quicunque ad pubertatis annos et ad eam aetatem adoleverunt, quae Veneri matura habetur. Ἐκ τοῦ Ὀρφέως δὲ ὁ Πλάτων παραλαμβάνει τοῦτο πρὸς ἴδιον σκοπόν. (Von den zu höherer Stufe emporgestiegenen Menschen sagte Orpheus: «ihnen sey die Reife der Freude zu Theil geworden» Müller ἐν Προλογ. Μυθολογ. σελ. 385).

⁴ Ἰδ. Fr. Weber σελ. 11 σημ. 20 (ἔνθα καὶ βιβλιογραφία περὶ τοῦ χωρίου), καὶ O. Kern, Orph. Fr. σελ. 88.

καλούμενος λόγος· φησὶ γὰρ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ θλου εἰσιέναι ἀναπνεόντων, φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων» (πρβλ. Kern, Orph. frgm. σ. 96 ἐξ.).

Τὸ τρίτον χωρίον εἶναι ἐν τοῖς περὶ ζώων γενέσεως Β' 734, α, 16 «ἢ γάρ τι ἅμα πάντα γίγνεται τὰ μόρια, οἷον καρδία πλεύμων ἥπαρ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ἢ ἐφεξῆς, ὥσπερ ἐν τοῖς καλουμένοις Ὀρφείως ἔπαιον· ἐκεῖ γὰρ ὁμοίως φησὶ γίγνεσθαι τὸ ζῶον τῇ τοῦ δικτύου πλοκῇ»¹.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Φιλόπονος σχολιάζων (σελ. 186, 24) τὸ μνημονευθὲν Ἀριστοτελικὸν χωρίον ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς λέγει· ὅτι τὰ ποιήματα ταῦτα λέγει ὁ Ἀριστοτέλης «καλούμενα» διότι δὲν ἐφαίνοντο ὅτι ἦσαν τοῦ Ὀρφείως, ὡς καὶ ὁ ἴδιος ὁ φιλόσοφος λέγει τοῦτο ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας. Διότι, παρατηρεῖ ὁ Φιλόπονος², τοῦ μὲν Ὀρφείως ἦσαν τὰ δόγματα, ἀλλὰ κατέτεινε αὐτὰ ἐν ἔπαισι ὁ Ὀνομάκριτος.

Μνημονευτέα καὶ ἡ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπαρξιν τοῦ Ὀρφείως Ἀριστοτελικὴ μαρτυρία, τὴν ὁποίαν παραδίδει εἰς ἡμᾶς ὁ Κικέρων (de nat. deor. I, 38) «Orpheum nunquam poetam fuisse Aristoteles docet».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω κατεδείχθη νομίζω ἐπαρκῶς, ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ἀρνεῖται τὴν προσωπικὴν ὑπαρξιν τοῦ Ὀρφείως, τὸν ὁποῖον δὲν θεωρεῖ οὔτε ὡς θεὸν οὔτε ὡς κυρίως ποιητὴν, ἀλλὰ ὡς τελεστήν καὶ χρησμοδόν, καὶ δὴ Θοῶκα (οὐχὶ Ἑλληνα) τὴν πατρίδα.

Τὸ περιληπτικὸν ὄνομα Ὀρφεύς, τὸ ὁποῖον ἂν καθόλου εἰπεῖν εἶναι ὄνομα Ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ δὲν εἶναι ἐξελληνισμός τις ξένου — Θρακικοῦ — ὀνόματος, ὡς θεωρῶ λίαν πιθανόν, ἢ καὶ ξένης λέξεως, δηλοῖ τὸν σκοτεινόν, τὸν ἐν Ἀδῇ ὑπάρχοντα³, ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἡ ἡμετέρα ἐπιστήμη προσδεύουσα νοεῖ μόνον τὴν περὶ ἐν πρόσωπον συνυφανθεῖσαν μεταγενεστέραν περίληψιν τῶν ἀρχαιοτάτων μυστικῶν τελετῶν καὶ χρησμοδίων, τῶν καὶ πρὸς τὴν ποιήσιν συνδεομένων, τὰς ὁποίας δὲν ἡδύνατό τις νὰ ἀποδώσῃ εἰς ὠρισμένα πρόσωπα, διότι ἡ ἐφεύρεσις καὶ ἐγκατάστασις αὐτῶν ἐγένετο ὑφ' ἑνὸς ἢ ὑπὸ πολλῶν ἄνευ τοῦ ὑστεροφημικοῦ σκοποῦ τῆς περαιτέρω χρονικῆς ἢ τοπικῆς αὐτῶν διαδόσεως.

¹ Πρβλ. Bonitz εἰς τὰ Μετὰ τὰ φυσικὰ 983 β 28. Τὰ σχετικὰ πρὸς τὸν Ὀρφέα παρ' Ἀριστοτέλει βλ. ἐν Diels, Fragm. der Vorsokratiker ἐκδ. 3η τόμ. Β⁹ σελ. 170-1 καὶ τώρα κυρίως παρὰ O. Kern, Orph. frgm. 94 ἐξ.

² Οὕτως ὁ Zeller ἠρμήνευσεν, ὡς παρατήρησιν τοῦ Φιλοπόνου οὐχὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Πρβλ. Fr. Weber ἐν σελ. 42 τὴν περὶ Ἀριστοτέλους καὶ Κικέρωνος σημείωσιν 87.

³ Θεωρῶ καὶ ἐγὼ τὴν τυχόν Ἑλληνικὴν ταύτην λέξιν μᾶλλον συγγενῇ πρὸς τὸ ὄρφνη, ὄρφνός, ἔρεθος. Αἱ νεώτεραι ἐτυμολογίαι (πρβλ. Kern, Orpheus σελ. 16 καὶ Orphic. frgm. σελ. 1-2) καθ' ἃς Ὀρφεύς=ὄρφωφός, ὄρφανός (ὄρφωδάται· ἐπίτροποι ὄρφανῶν, Ἡούχ.) «der in der Verlassenheit bleibt» (παραβάλλεται πρὸς τὸ Οἶαγρος=οἶφος) εἶναι πᾶσαι βεβιασμένα εἰκασίαι καὶ ἀπίθανοι, ὅμοιοι πρὸς τὴν ἐκ τοῦ δελφύς (=κοιλία) παραγωγὴν τῶν Δελφῶν.